

податкова знижка, формування цільових неоподаткованих резервних фондів, податкові канікули) дають можливість у правовому полі формувати додаткові фінансові можливості для забезпечення стійкого економічного зростання.

Таким чином, проведення аналізу і контролю розрахунків за податками і обов'язковими платежами підприємств є важливим аспектом в діяльності підприємств. Аналіз є необхідним для виявлення рівня податкового навантаження на підприємство, а контроль є необхідним для перевірки правильності складання звітності і надання її в податкову.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Онищенко В. Перевірка платників ПДВ 2020 URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7283-perevrka-platnikov-pdv>.
2. Барабаш Н.С., Никонович М.О. Податковий аналіз: зміст та особливості розвитку. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92423/31-Barabash.pdf?sequence=1>.
3. Куликова Т.В. Инструменты планирования налоговой нагрузки хозяйствующих субъектов: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10 / Т. В. Куликова. – Иваново, 2004. – 20 с.
4. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.

Степаненко О. І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: КЛАСИФІКАЦІЯ, ОЦІНКА, ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ

Господарська діяльність будь-якого підприємства практично неможлива без виникнення дебіторської заборгованості, адже між суб'єктами господарювання постійно виникають різні умови купівлі чи продажу продукції, товарів, робіт, послуг. Зазвичай

підприємство намагається якомога швидше реалізувати власну продукцію покупцю, однак у останнього не завжди є вільні кошти в обороті. Тому, підприємства надають своїм покупцям комерційні кредити шляхом відтермінування платежів. Таким чином, підприємства намагаються збільшити власні обсяги реалізації продукції, внаслідок чого нарощують обсяги дебіторської заборгованості. Можна стверджувати, що виникнення дебіторської заборгованості є цілком природнім, об'єктивним та неминучим явищем у фінансово-господарській діяльності будь-якого підприємства.

Реалізація управлінських функцій щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження її економічної сутності, точності класифікації та етапів виникнення у сучасних умовах господарювання. Дослідження системи управління дебіторською заборгованістю як важливого чинника підвищення ефективності формування й використання оборотних коштів підприємств набуває особливої актуальності. Дебіторська заборгованість є не лише індикатором, що визначає рівень заборгованості, а й економічним явищем, що впливає на діяльність суб'єкта господарювання в цілому.

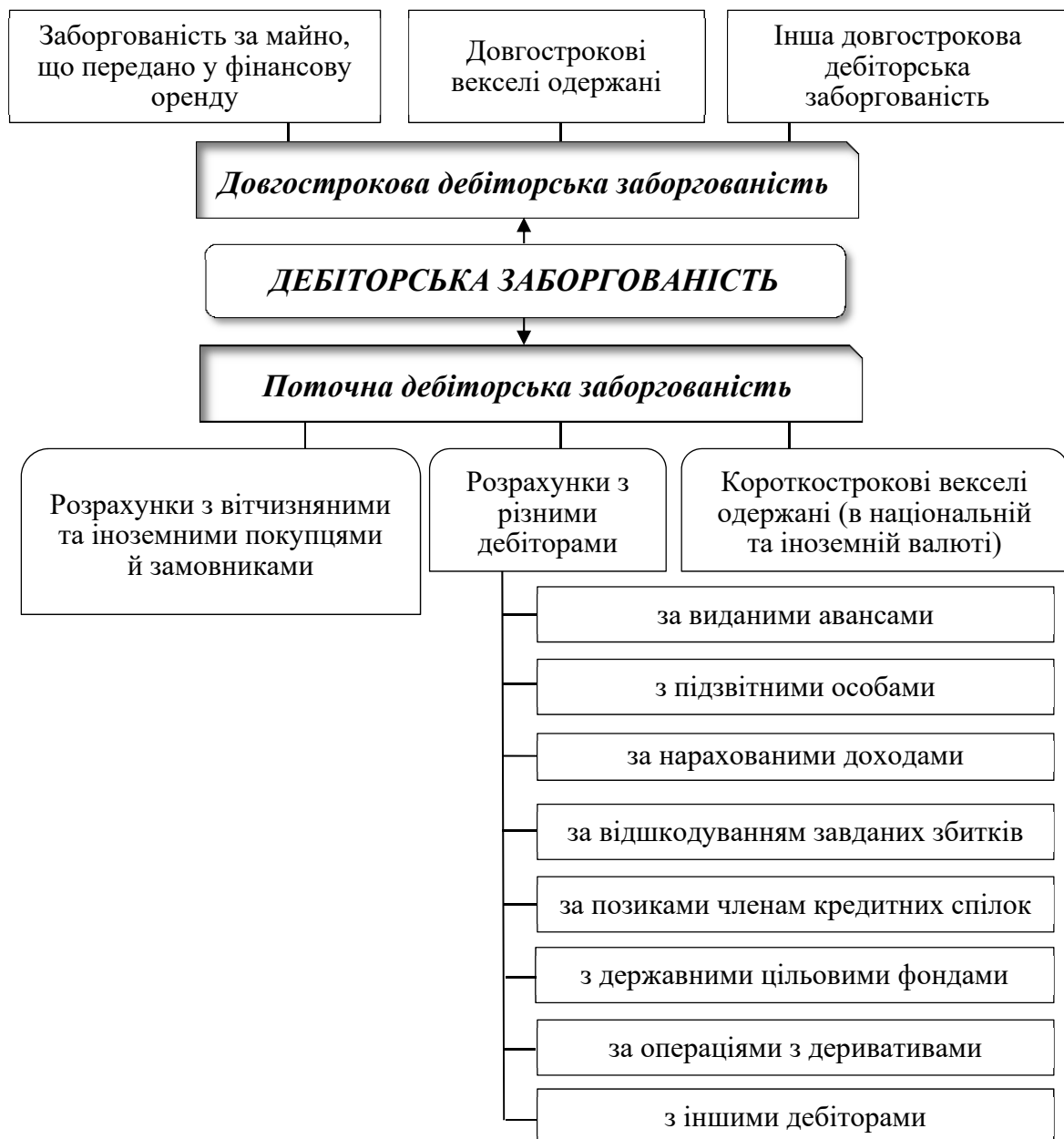
Проведення розрахунків з суб'єктами господарювання, а також фізичними особами є невід'ємною частиною діяльності всіх підприємств. Розрахунки з покупцями і замовниками, постачальниками і підрядниками, розрахунки з фінансовими установами і фондами соціального страхування, з працівниками підприємства та іншими фізичними особами – все це є прикладами розрахункових відносин, з якими підприємства мають справу в повсякденному житті. Встановлення комерційних відносин між суб'єктами господарювання та іншими юридичними і фізичними особами передбачає виникнення певних зобов'язань однієї сторони перед іншою. При цьому, погашення зустрічних зобов'язань сторін частіше всього виникає не одночасно: у однієї сторони відносин виникає право вимагати компенсації заборгованості, а у іншій сторони – зобов'язання її погасити. Тобто, в бухгалтерському обліку першої сторони виникає *дебіторська*, а у іншій сторони – *кредиторська* заборгованість.

Методичні основи формування облікової інформації про дебіторську заборгованість та порядок її розкриття у фінансовій звітності регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [1]. Згідно із зазначеним стандартом, *дебіторська заборгованість* – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. При цьому під *дебіторами* розуміються юридичні і фізичні особи, які в результаті минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Дебітори, це особи, які мають документально зафіксовану в бухгалтерських документах фінансову заборгованість певному підприємству, організації чи установі. Дебіторами можуть бути юридичні особи, які не оплатили вартості поставлених їм товарів, виконаних робіт чи наданих послуг або не сплатили за отриманими авансами чи векселями, а також громадяни, котрі не розрахувалися за отримані позики, аванси на відрядження чи інші потреби або є боржниками за нестачами та розтратами. Дебіторська заборгованість у відповідності до норм П(С)БО 10 класифікується наступним чином: 1) *за строком погашення*: довгострокова, поточна; 2) *за ступенем впевненості в погашенні*: сумнівна, безнадійна [1]. На рис. 1 наведено облікову класифікацію дебіторської заборгованості, яка використовується для відображення господарських операцій в системі рахунків бухгалтерського обліку.

Оцінка дебіторської заборгованості залежить не тільки від її виду, але і від причини та умов виникнення. Для обліку сум які підлягають отриманню застосовуються такі види оцінок: 1) первісна вартість; 2) теперішня вартість майбутніх платежів; 3) чиста реалізаційна вартість. В табл. 1 наведена інформація про види оцінок дебіторської заборгованості, які використовуються у вітчизняній обліковій практиці.

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена з визнанням доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію (товари, роботи, послуги) з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номіналь-

ною сумою грошових коштів та (або) їх еквівалентів, що підлягають отриманню, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді їх нарахування. Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, для визначення якої обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

**Рис. 1. Класифікація дебіторської заборгованості
для потреб бухгалтерського обліку**

Джерело: згруповано за інформацією [1; 2]

Таблиця 1

Оцінка дебіторської заборгованості

№ з/п	Вид оцінки	Момент виникнення заборгованості	Умови визнання
1	Первісна вартість	Реалізація продукції (товарів, робіт, послуг, інших активів)	Одночасно з визнанням доходу від реалізації, який визнається в разі наявності таких умов: 1) покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товари, роботи, послуги, інші активи); 2) підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованими активами; 3) сума доходу може бути достовірно визначена; 4) є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод, а пов'язані витрати можуть бути достовірно оцінені
2	Теперішня вартість майбутніх платежів, які очікуються для погашення заборгованості	У разі відстрочення платежу за продукцію (товари, роботи, послуги)	Утворюється різниця між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та/або їх еквівалентів, що підлягають отриманню. Така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді їх нарахування
3	Чиста реалізаційна вартість	На дату складання Балансу (Звіту про фінансовий стан)	Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) за вирахуванням резерву сумнівних боргів

Джерело: згруповано за інформацією [1]

На сучасному етапі розвитку економіки країни однією із найскладніших проблем, з якою зустрічаються вітчизняні підприємства, є наявність надмірних обсягів дебіторської заборгованості. Більшість господарюючих суб'єктів перебувають на межі фінан-

сової кризи, яка спричинена низьким рівнем менеджменту та нездатності ефективно й своєчасно управляти оборотними активами. Українські підприємства практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю дебіторської заборгованості, адже це зменшує кошти в обороті. Для ефективного функціонування підприємства існує необхідність організації правильного облікового відображення дебіторської заборгованості, що є запорукою отримання достовірної та об'єктивної інформації для прийняття управлінських рішень. Для ефективного управління дебіторською заборгованістю на підприємстві необхідно вивчити її економічну сутність, щоб застосовувати ті чи інші методи фінансового менеджменту для досягнення конкретного результату.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999. № 237. Дата оновлення: 16.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.01.2021).
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 16.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.01.2021).